

Ірина ТИЩЕНКОВА

доцент кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

В умовах сучасного глобалізованого суспільства дослідження проблематики міграції у різних її проявах і формах є, без сумніву, актуальним. Європа стає все більш привабливим напрямом для нових і нових мігрантів, й питання полягає не стільки в тому, як зупинити переміщення великих людських потоків, – це неможливо, а в тому, як розумно і з користю для приймаючих держав використати значний потенціал міграції.

Питання міграції є предметом досліджень і таких вітчизняних науковців, як: А. Сухоруков, В. Козик, С. Мельник, С. Фомін, В. Тарасевич, Л. Шевченко, О. Гриценко, Т. Камінська, С. Макуха, Р. Кулик, О. Малиновська та ін. [1]. Кожен із науковців зробив свій внесок у дослідження міграційної проблематики, водночас нові світові і національні тенденції знову активізують окремі її аспекти. Адже головні питання, пов'язані з міграцією, залишаються невирішеними: на Близькому Сході, як і раніше, панує політичний хаос, який призвів до масового притоку мігрантів в Європу; міграція, спричинена економічними причинами, зокрема з країн Африки, триває й досі. Що стосується розбіжностей між європейськими країнами, то вони лише посилилися через зростання внутрішньополітичної напруги і стурбованості населення щодо загрози національній безпеці з боку міграції. Замість того, щоб обговорити довготривалу програму подолання існуючих проблем, європейські лідери обмежуються лише заходами короткострокового характеру.

Кількісні характеристики є так само важливі для аналізу міграції. Вони використовуються в статистичному аналізі, у розрахунку демографічних показників, в аналізі абсорбуючого потенціалу інфраструктури приймаючого суспільства. Міграції, пов'язані з вимушеним цілепокладанням, поділяються на міграції біженців і вимушених переселенців (переміщених осіб). Для виділення цих категорій використовується правовий підхід, оскільки у тематичній позиції принципів відмінності встановити практично неможливо. Самі дослідники говорять про «плаваючий» поділ на біженців і переселенців. У деяких правових документах це пов'язано з категорією громадянства. Проте в законодавчій базі різних країн закони про біженців та вимушених переселенців актуалізують даний тип міграції. У сучасних наукових роботах все частіше зустрічаються спроби розділити ці два види міграції, але поки однозначної дослідницької позиції немає. Міграції примусові поділяють на насильницькі і репресивні. В обох випадках

мігрантами індивіди стають не з власної волі, а в силу певних адміністративних рішень. Це, як правило, зумовлене дискримінацією за етнічною, релігійною, класовою, а іноді гендерною ознакою.

Як зазначають фахівці, примусова міграція не завжди передбачає застосування механізму державного примусу. «Примусити» до міграції може і певна політика, яка створює нестерпні умови для життя певної соціальної групи в межах тієї чи іншої території. Примусовими міграціями можна називати переміщення значних мас людей, що виїжджають у зв'язку із прямим або опосередкованим впливом держави. Перший тип визначається як депортація, другий – як добровільно-вимушена міграція. Її принципова відмінність полягає в тому, що держава «впливає» на обставини і фактори індивідуального прийняття рішення про переселення. Тип міграції, до якого застосовується термін «депортація», так само пов'язується із репресивною міграцією. Репресивні міграції є наслідком пануючого в державі тоталітарного або авторитарного режиму, механізми якого передбачають використання репресій як способу формування нормативної поведінки особистості у цьому суспільстві. Крім того, репресивні типи міграції безпосередньо пов'язані із потребами економіки держави. Переселення великої кількості населення з одного регіону в інший може стимулювати економічний розвиток приймаючої території за мінімальних фінансових витрат.

Важливим критерієм типологізації міграції є критерій адміністративних кордонів. Залежно від цього міграції поділяються на внутрішні і зовнішні. Внутрішні відповідно групуються у внутрішньо регіональні та міжрегіональні. Зовнішні ж орієнтуються на «вхід» і «вихід»: еміграція і імміграція. У межах зовнішніх міграцій виділяють транзитні (з подвійним перетином державного кордону) і прикордонні (т.зв. фрондерські, що відображають глибину проникнення на внутрішні території – наскільки далеко від адміністративного кордону). Ця типологія, на думку авторів, стає актуальною для аналізу поняття національних держав, коли питання територіальних розмежувань носить практичний характер.

Таким чином, на міграцію, її масштаби і практику правового забезпечення суттєво впливає ціла низка зовнішніх чинників, зокрема таких, як: міграційна політика держав, національна специфіка нормативного регулювання, зумовлена такими факторами, як конфлікти, загрози фізичному здоров'ю, дискримінаційні тенденції тощо. Однак у сучасному суспільстві можна виділити ще один фактор збільшення міграційних потоків – це інформація та її доступність. Розглядаючи проблему загострення міграційної кризи, варто зауважити, що на даний момент вона тісно пов'язана з процесами глобалізації і трансформації національних держав, економічним дисбалансом їх розвитку.

1. Шевченко Л., О. Гриценко, Т. Камінська. Безпека людського розвитку: економіко-теоритичний аналіз / за ред. Л. С. Шевченко. Х. : Право, 2010. - 448 с.

2. Benton M., Embiricon A. Doing More with Less: A New Toolkit for Integration Policy, MPI, REPORTS, JANUARY 2019.